

a harmadik és a negyedik rendező próba között ellentét támad az élő s a megélt anyag között és ez a küzdelem az alkotó elem, amely a színészből azt az alakot formálja ki, akit a bemutató előadáson látunk. Az én rendezésem alatt a színésznek az első tíz rendező próbában nem szabad másként mozognia, beszélnie, mint ahogyan azt a darab követeli. Csak ez után az első tíz rendező próba után, miután a színész a darab minden részletét magába szívta, kezdődik a maga egyéni alkotó munkája: szerepe tökéletesítése.

Hiszem, hogy a színházi alkotó munkában lehetetlen a rögtönzés, éppúgy, mint egy zenekarban. Érvényes ez ugy a rendezőre, a világosítóra, a színészekre, érvényes a darab összes résztvevőire.

Amennyiben Shakespeare darabunknak zeneküsérete is van, úgy ez a rendezési próbákig egyáltalán nem végleges és változatlan. A karmester, aki a játékmesterrel vagy a játékot rendező közösséggel együtt dolgozik, tartozik minden olvasó és rendezési próbában jelen lenni. Fel-tétlenül részt kell vennie az egész tanulmányi munkában, amelyből az előadás megszületik s ami saját zenei alkotó munkájának létrejöttében döntő szerepet játszik, amit vázlatosan már a rendezési próbák alatt megállapít. Az átdolgozás természetesen a színházon kívül történik. Ha a karmester a rendezési próbák alatt a zongoránál ül, ugyanúgy munkatársa a darabnak, mint a világosító, a színpadépítő és a színész. Ilyen körülmények közt nem állhat be az az eset, hogy a karmester akár egy hangjeggyel, vagy egy ütemmel is többet írjon elő, mint amennyit a darab dinamikája megkövetel. Már gyakran megtörtént nálunk, hogy a karmester a rendezési próbák alatt pontosan megkapta azoknak a megkomponálendő taktusoknak a számát, amikor a színész a drámai feszültség zenei megtörése alkalmával mimikai kifejezéssel él.

Ime néhány részlet abból a munkából, amit én színházi alkotásnak nevezek.

A SZÍNHÁZ A MAI SPANYOLORSZÁGBAN. Barcelona színházi élete nem állott valami magas nívón az utóbbi években. Staggione társulatai elavult stílusban, minden rendezői ötlet nélkül, elsősorban régi kasszadarabokat játszottak vagy pedig egy-egy híres színész vagy színésznő számára gyártott „testhezálló” fércműveket. A színház nívója minden tekintetben mélypontra süllyedt. Az „első színész” és az „első színésznő” (főleg az utóbbi), ahogy a színlapon szerepelnek, semmiképpen sem túrt meg maga mellett fiatal erőket...

A múlt év július 19.-én levert katonai felkelés után néhány nappal a *Sindicatio Único de Espectáculos* vette kezébe valamennyi barcelonai színház vezetését. Ez a szakszervezet az anarchista C. N. T. kötelékébe tartozik és ennek megfelelően, minden elvi vagy világnézeti irányvonal nélkül látott a barcelonai „látványosságok”: színházak, mozik és frontonok — a baszk labdajáték számára szolgáló hatalmas sportcsarnokok — tisztán anyagi célokkal történő kihasználásához. A hatalmas, három-ezer nézőt befogadó Olympia-cirkuszt (amely elsősorban boxmeccsek rendezésére szolgált) nagy költséggel a Tömeg Színházává alakították át és első darabként végnélküli előkészítés után, november havában Romain Rolland Danton-ját adták elő.

Ez az előadás súlyos bukást hozott. A manézs az első két felvonás alatt üresen maradt; a színjáték a közönségtől tulmæsszire elhelyezett, a manézszen túl konstruált színpadon folyt le. Tátongó ürességben, színházhoz nem szokott közönség előtt a két első felvonás akciótansága semmimű kapcsolatot nem tudott teremteni színpad és közönség között. A

harmadik felvonás bírósági jelenete azután már a manézsben folyt le; az ügyész a közönség soraiban foglalt helyet és a statiszták a közönség számára fenntartott bejáratokon át vonultak be és ki a szinpadra. Ez a felvonás teljes sikert aratott. Epilógusként a szinpadon hatalmas guillotin-t mutattak be, amelynek lépcsőfokain Danton komor bikaként, hátra-kötött kézzel dobpergés ütemére halad fel; rövid monológját Danton feljegyzett utolsó szavaiból állították össze.

A fűtetlen hodályt fűteni kezdték, a helyáratat leszállították. Miután azonban a közönség megszervezése — p. o. az egykori német nézőszervezetek mintájára — bizonyára ellenkezett volna az anarchista elvekkel, a darabnak így sem volt sikere. Utána spanyol történelmi tárgyú, népszínművé laposított revút mutattak be, andaluz *cante jondo* képekkel, Riego tábornok alakját vive a szinpadra. A bukás még nagyobb volt. Marcel Ollivier francia szerző *Spartacus* című darabjának előadását így bizonytalan időre elhalasztották.

Sajátságos a színházak szervezete Barcelonában. A színész minden energiáját kisajtoló napi két — vasárnap három — előadás rendszere a forradalom ellenére is megmaradt. Minden színházi munkás napi 15 pezétát kap, akár főszerepet játszik, akár az ajtónál szedi a jegyeket. Az esetleges haszon bizonyos procentuális kulcs szerint oszlik meg. Az opera-staggione (*Gran Teatro del Tivoli*) délutáni előadásainak deficitjét az esti varieté-előadásokkal fedezik; a látogatottabb színházak nyeresége a rosszul menő színházak alkalmazottainak fizetésére szolgál.

Az egyesült munkáspárt is rendelkezik színházi szindikátussal, de ennek a szervezetnek Barcelonában egyetlen színháza, egyetlen mozi-ja sincsen. A legnagyobb barcelonai színházépület, a *Gran Teatro del Liceo*, amelyben külföldi opera és ballet-staggionék szoktak vendégszerepelni, a katalán kormány kezében van. De ez az ujdonsült *Katalán Nemzeti Színház* üresen áll; az anarchista szakszervezet nem akar együttműködni semmilyen „kormány“-nyal. A kamaraszínháznak szánt, de a polgárháború előtt luxus-lokálnak indult új építkezés, a *Teatre Planas*, befejezetlenül áll.

Egyetlen darab ért el igazi sikert az egész forradalmi periódus alatt: *Las Novias* a címe és meztelen revú! Minden oldalról erősen kifogásolják ugyan a miliciánus-sapkás, fapuskás és igen hiányos öltözékű görölköt, de a sok-sok ezer fiatal legény, akit a forradalom Barcelonába sodort, állandóan megtölti a színházat.

A spanyol értelmiség belátta, hogy a hivatásos szinpadtól semmiféle megújódást nem várhat. Ezért megalakította t. i. r. néven (teatre internacional revolucionari, a rövidítés puskalövést jelent) az első katalán forradalmi amatőr-szintársulatot, amely elsősorban politikai tendenciájú szindarabot kíván előadni.

A katalán kormány sem kíván tétlen maradni. Nem akar hatalmi szóval avatkozni bele a színházi viszonyokba; ezt a szakszervezetekre bizza. Előadási munkaprogramjába tartozik többek közt a katalán drámairodalom legkiválóbb alkotásának a mult századvégi *Angel Guimera Terra baixa* című darabjának bemutatása. (Ezt a darabot a magyar közönség, csak, mint D'Albert *A hegyek alján* című operájának szövegvét ismeri). Másik két darab már a mai napokból meríti tárgyát; az egyik *Joan Oliver*, a másik *Carner Ribalta* ismert katalán író alkotása. Még karácsonykor került kiosztásra a katalán kormány színházi nagydíja, amelyet *Xavier Benguerel* még előadatlan darabja nyert el.

Valenciában lánnyegesen más a színházi helyzet. Itten is kezdetben izléstelen látványosságokat mutattak be, de főleg a francia sajtó nyomá-

sára ezt hamarosan orvosolták. Itt a színházak a szocialista U. G. T. és az anarchista C. N. T. közös vezetése alatt állanak és komolyabb darabokat is játszanak. A Nobel-díjas *Jacinto Benavente* maga vette át leg-hiresebb darabja, a *Los Intereses creados* főszerepét. A hetvenéves Benavente részéről ez igen szép teljesítmény! (A darabot Budapesten a Nemzeti Színház mutatta be, — minden siker nélkül.)

Valenciában *Semáforo* címen igen nivós színházi lap is megjelenik, holott erre jóval kevesebb eszköz áll rendelkezésre, mint Barcelonában. Ez a lap pártonkívüli és politikával nem foglalkozik. Józan és tárgyilagos szakemberek vezetik.

Madrid a színházi élet terén is jó példával jár elő. A mindennapos repülőtámadások ellenére is a madridiak hidegvérrel járnak a színházba és moziba. Madridban a fiatal írógárda legjobbjainak egyfelvonásosait mutatták be néhány hónappal ezelőtt: *Rafael Alberti* ezek között a legtehetségesebb, akinek verseskötetét még tavaly a katolikus *Cruz y Raya* című igen nivós folyóirat adta ki. Alberti a magyar olvasóközönség előtt *Plattkó*, a híres futball kapushoz írt ódája révén vált ismeretessé. Mellette még *Rafael Dieste* neve érdemel említést. Dieste egy Cervantes egyfelvonásost is átdolgozott: ez az átdolgozás a *Hora de España* című Valenciában megjelenő új folyóirat mellékleteként nyomtatásban is megjelent.

Ugyanez a fiatal írógárda frontszínházat is szervezett, de elsősorban front hangszórókkal dolgozik, amelyeknek leadásait az ellenséges lövészárokból is hallani éjjel, egészen husz kilométernyi körzetben. A másik oldalról egy jobboldali színpadi szerző, a giccses, verses, szentimentális darabokat író *José María Pemán* használja a hangszórókat.

Összefoglalásul elmondhatjuk, hogy a spanyol forradalom nem hozta meg azt a színházi nagyüzemet, amely rendszerint minden forradalom velejárója. A spanyol színház ujjaépítése — úgy látszik — a polgárháború utáni idők nyugodtabb korszakára vár. (*Brachfeld Olivér*)

PETER BEZRUCS, A HETVENEVES KÖLTŐ. Az „Ucstvrtletnik szkupiny Blok“ című prágai cseh avantgardista folyóirat néhány hónappal ezelőtt megjelent egyik számában olvashattuk a következő sorokat: „Drága mester, ezekben a napokban újra elolvastam Sziléziai dalait és újra feltettem a kérdést: Hol tart ma a mi tájunk? Mi változott meg benne? Csak a nevek és sok esetben még azok sem. Mert csak a farizeuskodók ünnepelhetik tájunk felszabadulását, a tájét, mely gazdasági szempontból a köztársaság szívét képviseli. Már ma látom az Ön 70. életévének megünneplését, már ma látom a hangosan kiáltozó szájakat és a szónokló alakokat, már ma olvasom a hosszú hasábokat a lapokban, a sok szóvirágot, melyeket már ismer az emléktáblák és szobrok leleplezése alkalmából Sztaré Hambryból és máshonnan. Látom és hallom ezt már ma és — hallgatok. És velem együtt hallgat mindenki Sziléziában, aki az Ön művét nem a gomblyukában, hanem a szívében hordja... Nem akarjuk most itt felsorolni azokat, amiket a lah népen követtek el... Egy egész könyvet tenne ki ez. Ezt a könyvet Sziléziában mindenki a szívében hordja, aki Önt és műveit szereti. Ezt a könyvet elsősorban Ön hordja a szívében. És ezért, ha majd szalagokkal és babérral fognak jönni, ha majd tárt karokkal jönnek, kis szobáját ismét üresen találják. És erre büszkék vagyunk mi is, akik a nyomdokain haladunk. Büszkék vagyunk az Ön magatartására. Az Ön hallgatásában művének szimbolikus folytatását látjuk. Büszkék vagyunk rá, hogy a mi nagy férfiunk és költőnk lenézi azokat, akik megbecstelenítik az ő művét fa-